

Foto: ABC Press

IS DIT JEZUS IN ZIJN GRAF?

Al vele eeuwen lang wordt een doek bewaard waarin een man begraven is nadat hij gemarteld en gekruisigd was. Chemische reacties hebben de vorm van zijn lichaam en vooral zijn gezicht vereeuwigd. Is het de lijkwade van Christus?

Wat bewoog Pierre d'Arcis, bisschop van het Franse Troyes, er toe zich zo druk te maken over iets dat in zijn tijd niets bijzonders was? Het zal wel altijd een raadsel blijven. Een feit is dat de goede prelaat zich in 1389 tot tweemaal genoodzaakt voelde de paus Clemens VII uitvoerig in te lichten over de naar zijn mening schandalige praktijken van de kanunniken van Lirey. Wat was het geval? In dit vrij onbetekenende stadje, niet ver van Troyes gelegen, werd in het bescheiden houten kerkje een doek getoond, waarop de vage, maar onmiskenbare afbeelding van zowel de voor- als de achterzijde van een naakte man zichtbaar was. Dat was nog tot daaraan toe, want de afbeelding was zeer decent, maar de kanunniken beweerden dat de doek de lijkwade was, waarin Christus in het graf was gelegd. En dát ging te ver. Vooral d'Arcis' tweede brief, die bewaard is gebleven, is één brok gloeiende verontwaardiging. Dat is des te verwonderlijker, als men bedenkt dat de middeleeuwer toch wel wat gewend was op het gebied van relikwieën en relikwieverering.

D'Arcis protest is de eerste historische vermelding van wat later bekend zou worden als de 'Lijkwade van Turijn'. Maar uit zijn brieven kunnen we opmaken dat de lijkwade al een dikke dertig jaar eerder in Lirey was tentoongesteld. Henry van Poitiers, de toenmalige bisschop van Troyes,

De vage, spookachtige gestalte op de lijkwade van Turijn geeft op het negatief van een fotografische opname een duidelijk positief beeld van een man. De driehoekige vlekken zijn in 1532 gerepareerde brandgaten.

Foto: ABC Press

had daar echter rigoreus een eind aan gemaakt. Dat moet ontdreeds het jaar 1357 zijn geweest. Sindsdien zitten gelovigen en mannen van de wetenschap opgescheept met een schijnbaar niet te ontwarren mysterie. Zelfs als men uitgaat van de gemakkelijkste en meest voor de hand liggende veronderstelling dat de lijkwade een vervallend is, een handig middel om poedgelovige pelgrims gold uit de zak te kloppen, zelfs dan blijven er veel zaken onopgelost, té veel.

Sinds de middeleeuwen is de kerk op het gebied van relikwien erg voorzichtig geworden. Aanvankelijk werd de lijkwade regelmatig aan de gelovigen getoond, maar nu de zeventiende eeuw kwam daar verandering in. Alleen bij bijzondere gelegenheden werd de relikwie nog te voorschijn gehaald en de gelovigen werd aangeraden die doek vooral slechte als middel tot meditatie te beschouwen. Bij een van die schaarse gelegenheden, in mei 1898, maakte de jurist Secondo Pia enkele foto's van de lijkwade. Pia verwachtte niet zo erg veel van het resultaat. De afbeelding is immers erg vaag en alleen vanaf een afstand is goed te zien wat ze voorstelt. Maar toen hij zijn ouderwetse glasplaten ontwikkelde, stond hij versteld. De negatieven gaven een positief beeld van een man, een lijdende, wiens lichaam de duidelijke sporen draagt van een gruwelijke marteling.

Natuurlijk verwekten Pia's opnamen nogal

wat sensatie. Aan de Sorbonne, de beroemde Parijse universiteit, wijdde een team van biologen en medici zich aan de bestudering van de foto's. Unaniem kwamen deze deskundigen tot de conclusie dat de afbeelding in anatomisch opzicht volkomen juist is. En Yves Delage, professor in de vergelijkende anatomie, een man die toch bekend stond om zijn afkeer van alles wat naar wonderen of het bovennatuurlijke zweemde, verklaarde de onomwonden dat dit een afbeelding van Christus moest zijn.

Van de lijkwade konden de medici nog heel wat leren

Deze opmerkelijke uitspraak riep nogal wat weerstand op en de Académie des Sciences weigerde Delages bevindingen te publiceren. Maar de lijkwade had nu de belangstelling van de wetenschappelijke wereld getrokken, een belangstelling die nog werd aangewakkerd, nadat in 1931 een nieuwe reeks foto's was genomen.

In Frankrijk experimenteerde de chirurg dr. Pierre Barbet met lijken om na te gaan of de wonden die op de lijkwade zichtbaar zijn, inderdaad typerend zijn voor een gekruisigde, iets dergelijke deed professor Hermann Mödder in Keulen, die studenten -vrijwilligers wel te verstaan - aan hun armen ophing om te zien welke effecten dat op het menselijk lichaam heeft en of die effecten correspondeerden met wat men uit

de lijkwade kon opmaken. Belangrijk werk werd, veel later weer, verzet door de Amerikaanse patholoog dr. Robert Bucklin. Deze besluideerde de wonden en bloedsporen en kwam tot de bevinding dat die zonder uitzondering zeer realistisch aantelden. Professor Bucklin had het geluk dat hij bij zijn onderzoek gebruik kon maken van een serie kleurenfoto's die in 1969 was vervaardigd.

De Engelse arts dr. David Willis vatte de resultaten van het medische onderzoek als volgt samen.

De lijkwade vertoont de afbeelding van een man die 1,81 meter lang geweest moet zijn. Uit haar- en baardgroei en de algemene lichamelijke conditie valt op te maken dat hij tussen de dertig en vijftienveertig jaar oud was. Het gezicht vertoont verscheidene wonden en kneuzingen. De wenkbrauwen, de neus, de linkerwang, de linkerzijde van de kin en het gebied vlak onder het rechteroort zijn gewonden, de rechterwang vertoont een driehoekige wond. Bloedsporen op voor- en achterhoofd duiden op een aantal kleine verwondingen. Het gehele lichaam, behalve het hoofd, de onderarmen en de voeten, is overdekt met talrijke haltervormige wonden. Hun aantal wordt geschat op tussen de 90

Onder: Het negatieve beeld, zoals de lijkwade dat toont. Linksonder: Vergroting van het omkadende gedeelte. De spijkerwond in de pols is met een pijl aangegeven.

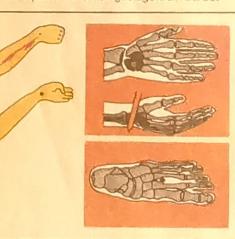
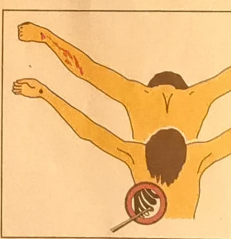
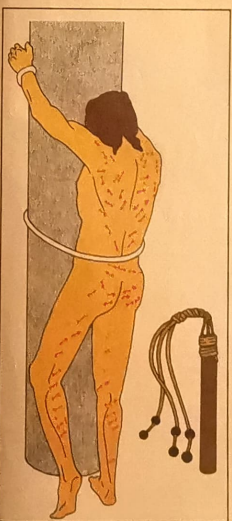
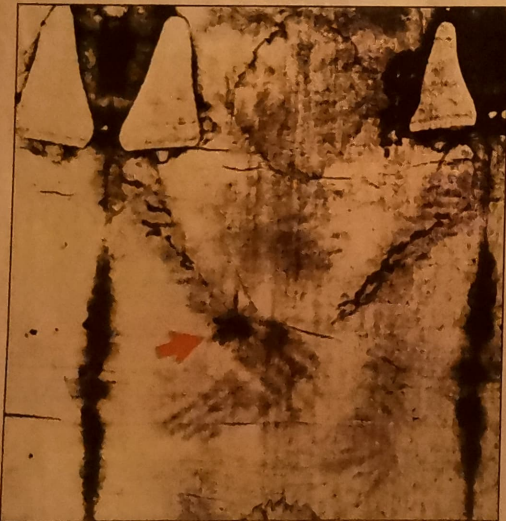
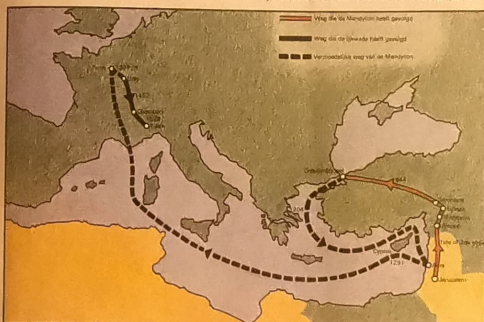
en 120. De rechterknie is gekneusd en vertoont ontvellingen; ook de linkerhand, is hoewel in mindere mate, gekneusd. In de pols van de rechterhand en in de voeten zijn grote wonden zichtbaar. Een langwerpige verwonding bevindt zich aan de rechterzijde van de borst, ongeveer ter hoogte van de vijfde en zesde rib.

De oorzaken van bijna al deze kwetsuren zijn terug te vinden in het lijdensverhaal, zoals dat in het evangelie opgetekend staat. De wonden aan het hoofd kunnen veroorzaakt zijn door een doornenkroon, de zwellingen aan het gezicht wijzen op stompen en slagen zoals Christus die van zijn bewakers heeft moeten verduren, en de

duiden de wonden aan de voeten en de rechterpols (de linker is niet zichtbaar) erop dat we te maken hebben met het slachtoffer van een kruisiging.

Maar wat bewijst dit alles nu? Het moet een koud kunstje zijn geweest voor een eventuele vervalscher om alle details van zijn werkstuk in overeenstemming te brengen met het evangelie. Maar dan moeten we tevens aannemen dat hij een diepgaande anatomische en historische kennis bezat, een kennis waarover een veertiende-eeuwse domweg niet kon beschikken. De anatome stond nog in de kinderschoenen en om historische bijheld bekommerde geen beeldend kunstenaar zich. Waarom zou een vervalscher zich bijvoorbeeld de moeite gegeven hebben de man op de lijkwade af te beelden met een van het achterhoofd tot onder de schouderbladen afhappende vlecht? Wij weten nu dat joodse mannen ten tijde van Christus inderdaad een dergelijke vlecht droegen. Maar was een middeleeuwer ook op de hoogte van dit gebruik? Dat valt te betwijfelen. En zelfs als hij het wist, zou hij dan zoveel historisch bewustzijn hebben gehad, dat hij al die detail zorgvuldig aanbracht?

Nog tekenender is het feit dat de rechterpols en niet de hand een grote wond vertoont. Tot voor kort had men algemeen aangenomen dat bij de kruisiging de spijkers door de handpalmen werden geslagen. Dr. Barbet

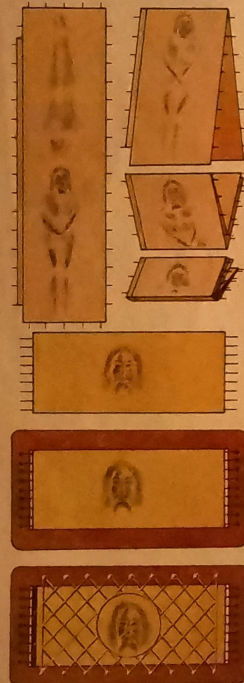

Links: De dubbele loden kogelgaten van een flagrum (gesel) maken haltervormige wondjes. Boven: Reconstructie van de houding van de gekruisigde en de plaats waar de lansen in de zijde is gedrongen. Rechtsboven: Plaats waar de nagels in handen en voeten zijn geslagen.

zichtbare sporen van de geseling vinden we in de haltervormige wondjes. Men heeft daar zelfs uit kunnen afleiden dat de geseling is uitgevoerd door twee mannen, van wie de een kleiner was dan de ander. Beiden waren gewapend met een flagrum, een gesel die uit drie leren riemen bestond, met aan de uiteinden twee loden kogelgaten. De wond in de zijde duidt op een steekwond, de geschaafde en gekneusde knieën doen vermoeden dat het slachtoffer één of meer keren gevallen is. En dat zou kloppen met de overlevering dat Christus tijdens het dragen van zijn kruis driemaal is gevallen. Tenslotte

heeft echter aangetoond dat dergelijke wonden zouden inscheuren. De spijkers moesten wel tussen de handwortelbeentjes vlak boven de pols worden geslagen. Barbet ontdekte nog iets. Bij deze wijze van vastnageling wordt de doek door een reflex naar binnen gebogen. Op de lijkwade zijn de duimen inderdaad niet zichtbaar, doordat ze in de handpalmen verborgen liggen. Nogmaals: waar haalde een eventuele vervalscher zijn gedetailleerde kennis vandaan? En waarom maakte hij een afbeelding in negatief, en dat in een tijd waarin men het begrip negatief niet eens kende? Nog raadselachtiger is, hoe de afbeelding tot stand is gekomen. In 1973 werd een aantal geleerden in de gelegenheid gesteld enkele minuscule deeltjes van de lijkwade te onderzoeken. Daarbij kwam aan het licht dat de doek geen sporen van verf vertoont. En in de vlekken,

die zo duidelijk de indruk wekken van bloed afkomstig te zijn, kon met geen van de gebruikelijke methoden de aanwezigheid van bloed worden nagezien. Het onderzoek leverde echter drie belangrijke resultaten op: bij het weven van de doek is een methode gebruikt die 2000 jaar geleden bekend was; tussen de linnen vezels zijn hier en daar plakjes katoen afkomstig van een katenspoort die sinds de zevende eeuw voor Christus in het Midden-Oosten reeds was; het weefsel bevat naast stoffen uit de natuur ook stoffen uit planten die specifiek zijn voor de flora van Palestina en Klein-Azië. Dat laatste betekent dat de doek zich voor zijn plotselinge verschijning in Frankrijk enige tijd in het Midden-Oosten moet hebben bevonden. En dat brengt ons op de duistere herkomst van de lijkwade.

De Engelse historicus Ian Wilson, auteur van het boek *'The Turin Shroud'* (uitgeverij Victor Gollancz Ltd., Londen), is erin geslaagd aannemelijk te maken dat de geschiedenis van de lijkwade inderdaad teruggaat tot de eerste eeuw na Christus. Het was hem bekend dat er in de loop der eeuwen verscheidene afbeeldingen van Christus verspreid zijn. Een ervan, de zogenaamde Mandylion, nam echter een bijzondere plaats in. De Mandylion zou volgens de legende vlak na Christus' dood door een zekere Thaddeus naar Edessa, het huidige Urfa in Noord-Mesopotamië, zijn gebracht. Koning Abgar V van Edessa had grote bewondering voor Christus. Zijn opvolgers echter deelden die bewondering niet en vervolgden de christenen. Uit veiligheidsoverwegingen zou de doek met de wonderbaarlijke afbeelding toen verborgen zijn. Tot aan het jaar 525 werd er niets meer van vernomen, maar toen

Links: Volgens de theorie van Ian Wilson werd de lijkwade tot 1204 in Constantinopel vereerd als Mandylion. Om het feit te verduidelijken dat het om een lijkwade ging, was de doek zo gevouwen, dat alleen het gezicht zichtbaar was. Links: In een vervallen gebouw in de Engelse plaats Tappescombe, Somerset, werd in 1951 dit paneel ontdekt. Het gebouw behoorde in de 13de eeuw aan de tempeliers en men vermoedt dat het paneel een afbeelding is van de Mandylion. Onder: Reconstructie van de graflegging van Christus.

werd hij bij de restauratie van de stadsmuren teruggevonden in een dichtgetimmeld nis in de westelijke stadspoort. In augustus 944 werd de Mandylion naar Constantinopel overgebracht, maar in 1204 werd de stad door de kruisvaarders geplunderd en weer verdwenen de doek. Niet lang daarna deden geruchten de ronde dat de tempeliers, leden van een religieuze riddersorde, een geheimzinnig mannenhoofd vereerden. De orde werd in 1312 opgeheven en vele vooraanstaande tempeliers werden beschuldigd van kettenrij en voor het gerecht gedaagd. Op 19 maart 1314 eindigde een van hen, Geoffrey de Charnay, zijn leven op de brandstapel. Maar precies 42 jaar later sneuvelde een man met vrijwel dezelfde naam Geoffrey de Charnay, bij Poitiers in een veldslag tegen de Engelsen. Merkwaardigerwijs kwam het jaar daarop de weduwe van de laatste op de proppen met

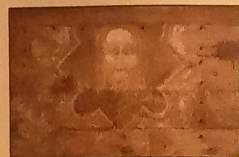

Foto: ABC Press

Foto: ABC Press

de doek, die we nu kennen als de lijkwade van Turijn.

De geschiedenis van het relikwie bevat een aantal onzekerheden. Zo berust de oudste vermelding ervan op een legende, maar legendes bevatten soms een kern van waarheid. Een feit is in ieder geval dat het christendom in Edessa al zeer vroeg ingang heeft gevonden. Dat de Mandylion in 525 in een van de stadspoorten werd gevonden, staat historisch vast. De moeilijkheid is echter dat de Mandylion steeds wordt beschreven en afgebeeld als de afbeelding van het gezicht van Christus en niet van het hele lichaam. Ian Wilson heeft daar echter een verklaring voor. Daar in de oudheid een lijkwade als onrein werd beschouwd, kon de doek niet als zodanig vereerd worden. Daarom werd hij in opgevouwen toestand vertoond, zodat alleen het gezicht zichtbaar was. Er zijn echter twee aanwijzingen dat de Mandylion meer was dan slechts de afbeelding van een gezicht. In 1201 schreef de Griek Nicolaas Mesariotes dat de doek nog sterk naar mirre rook en dat kwam doordat de doek gebruikt was om er Christus' naakte lichaam in te wikkelen. De mirre was tegedend om bederf tegen te gaan. Twee jaar later schreef de kruisvaarder Robert de Clari dat hij de Mandylion vlak voor de plundering van Constantinopel had gezien. Uit zijn beschrijving zou men kunnen opmaken dat de doek uitgevouwen werd en de gehele afbeelding te zien was.

Een momentopname van de verrijzenis?

Blijft de vraag: wat gebeurde er met de Mandylion na 1204? Kwam hij werkelijk in handen van de tempeliers? Als dat zo is, dan is het niet onaannemelijk dat ze begin 1300 hun kostbare relikwie verborgen in de hoop op betere tijden, of deze misschien in bewaring gaven aan een vertrouwd persoon. Het is wel opvallend dat de laatste man die vermoedelijk iets te maken heeft gehad met de Mandylion en de eerste bezitter van de lijkwade een vrijwel gelijklopende naam droegen. Was de in 1356 gesneuvelde ridder Geoffrey de Charnay een familielid van de tempelier Geoffrey de Charnay en heeft hij de Mandylion enkele tientallen jaren verborgen gehouden? Het is niet meer na te gaan. Een feit is dat de talloze raadsels een uitdaging vormen voor de moderne wetenschap. De kerkelijke autoriteiten hebben echter nooit veel gevoeld voor een diepgaand onderzoek. Maar nu zijn ze dat eindelijk voor de aandrang bezweken en op 7 oktober van dit jaar is een grootscheeps onderzoek van start gegaan. Misschien zal blijken dat de lijkwade een kunstige vervalsing is. Misschien kan het hele verschijnsel op natuurlijke wijze verklaard worden. Maar het is even goed mogelijk dat het mysterie een mysterie blijft. Zouden we in dat geval moeten concluderen dat de lijkwade, die momentopname is van het ogenblik van de verrijzenis, zoals sommigen beweren?

De rugzijde van de op de lijkwade afgebeelde man geeft een realistisch beeld van de wonden.

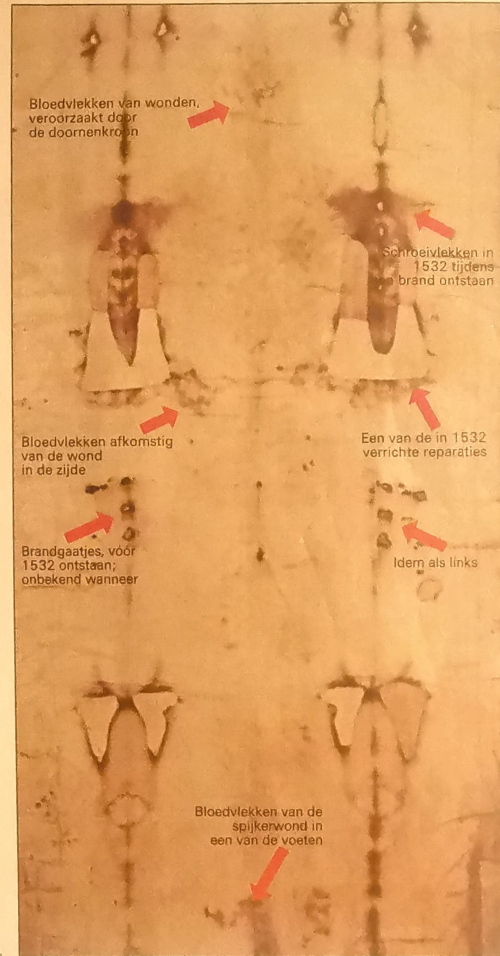

Foto: ABC Press